

El '*Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca*': dels orígens a la reconstrucció de la fàbrica de farines (1918-1924)¹

JOSEP MARIA RAMON I MUÑOZ
*Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives
Universitat Pompeu Fabra*

A hores d'ara, la historiografia catalana encara presenta algunes llacunes en la seva producció. L'anàlisi de l'associacionisme agrari és un exemple d'aquesta mancança de treballs. La migradesa en els estudis arriba fins al punt que en certes zones del Principat, com el cas de les terres de Lleida -fortament vinculades al sector agrari-, fa pocs anys encara no havien estat estudiades específicament pel que fa al tema de les associacions patronals i pageses durant el període que abraça des de mitjan segle XIX fins a la superació de la crisi finisecular². En aquest sentit -malgrat trobar-nos en una etapa inicial

1. Aquest article ha estat possible gràcies a una beca del Comissionat per a Universitats i Recerca de la Generalitat de Catalunya.

2. En l'actualitat només tenim constància dels estudis d'Enric Vicedo i Rius. El primer, "L'associacionisme pagès a les terres de Ponent: Un tema per a l'estudi" a *Revista de l'Institut Agrícola català de Sant Isidre*, (Monografia històrica del 140 aniversari). Institut Agrícola Català de Sant Isidre, Barcelona, 1992, p. 58-63; i el segon, "De la 'Cofradía de Labradores' a los sindicatos-cooperativas. Génesis de la alternativa de los hacendados, formas de asociación y resistencia campesina en la Catalunya

de les investigacions- el nostre treball (centrat a la Segarra) intentarà realitzar una petita aportació en l'estudi d'aquestes qüestions. Certament, aquest serà un primer estat de la qüestió sobre el 'Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca', que bàsicament tindrà una caràcter descriptiu ja que només ens hem pogut centrar en l'anàlisi de la revista que publicava el mateix Sindicat. Abans, però, d'una forma ràpida apuntarem alguns elements relacionats amb la creació i desenvolupament de l'associacionisme agrari a Catalunya.

El naixement de l'associacionisme agrari a Catalunya

Malgrat que l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI)³, creat el 22 de maig de 1851, fou la primera associació agrícola important que existí a Catalunya; el fet d'estar únicament vinculat als interessos dels grans propietaris, ha provocat que alguns autors com Antoni Gavallda no el considerin com una associació estrictament cooperativista.⁴ De fet, el veritable desenvolupament de l'associacionisme pagès català es produirà en el context de la crisi agrària de finals del segle XIX i com a resposta a les conseqüències negatives que aquesta tingué en el sector agrari.

Efectivament, aquesta crisi que afectà en el seu conjunt a l'Europa de finals del segle XIX (1870-1880) i que suposà una aturada en el creixement agrícola que s'havia conegut des dels anys 1830-1840; fou

Occidental". Lleida, 1995, (treball mecanografiat pel VIIè Congrés d'Història Agrària, Baeza 31 maig-3 juny).

3. El paper desenvolupat per l'IACSI fou analitzat per Montserrat Caminal en la seva tesi doctoral, inèdita, *L'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (1851-1901)* (Universitat de Barcelona, setembre de 1979); de la qual n'ofereix un resum a "La fundació de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre: els seus homes i les seves activitats (1851-1901)", *Recerques*, 22, Curial, Barcelona, 1989.

4. Una premissa de treball prou significativa en l'arrencada de la unió agrària és la resultat de la creació de societats per afavorir l'intercanvi d'opinions per fonamentar la cultura agrícola del propietari, així com la unió de defensa del propietari davant el parcer, el mitger, el masover i el jornalier. La constatació de la naixença del potent Institut Agrícola Català de Sant Isidre, el 1851, en seria una mostra, però aquest fenomen no pot considerar-se cooperativista, pel fet que la seva funció era oferir un ajut institucional-patronal només a un segment de la societat, però mai elaborar productes en comú en un lloc concret del país, o per prestar un ajut mancomunat per abaratir preus d'adobs, o fins i tot deixar diners en préstec als més desvalguts etc., qüestions clau del sistema que entenem com a cooperativista. Vegeu GAVALLDA TORRENTS, Antoni. "El cooperativisme agrari català" a *l'Avenç*, 134. Barcelona, febrer 1990, p. 26.

conseqüència d'un desenvolupament del capitalisme a escala mundial que facilità l'arribada d'alguns productes agrícoles -especialment els cereals- procedents d'ultramar (Estats Units, Canadà, Argentina...) i també de la pròpia competència que exercí l'augment de la producció agrària a nivell europeu⁵; ambdós elements causants de la crisi de sobreproducció agrària.

En el cas català, els efectes de la crisi finisecular també tingueren una clara repercussió en els diferents productes del camp. La caiguda dels preus agraris va derivar en un deteriorament dels ingressos provinents d'aquest sector. En Josep Pujol⁶, analitza les causes de la crisi en els tres productes més característics del nostre país. En aquest sentit, els cereals es vegueren afectats per l'arribada d'uns productes a baix preu; en l'oli, la causa de la sobreproducció i la caiguda dels preus podria ser explicada a partir de la competència que va exercir la producció de noves varietats d'oli. Finalment, la vinya⁷ va estar condicionada per l'expansió de la producció mundial, i per la recuperació de la vinya francesa després de la seva destrucció fil·loxèrica.

A la Segarra, el trencament de la creixent especialització vitícola del segle XIX⁸ es va produir el 1894 amb l'entrada de la fil·loxera a la comarca. Aquesta situació, va suposar una nova orientació de la producció agrícola cap al conreu de cereals⁹, que va coincidir amb un

5. Vegeu GARRABOU SEGURA, Ramon. "La historiografía de la crisis: resultados y nuevas perspectivas" a *La crisis agraria de fines del siglo XIX. Crítica*, Barcelona, 1988, ps. 7-34.

6. PUJOL, Josep. "Activitat agrària i creixement econòmic, el cas català" a *Revista de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre* (Monografia Històrica del 140 aniversari). Barcelona, 1992, ps. 10-16.

7. Vegeu PUJOL ANDREU, Josep. "La crisis de malvenda del sector vitivinícola català entre el 1892 i el 1935" a *Recerques*, 15, Curial, Barcelona, 1984, ps. 57-78.

8. L'any 1885 la vinya ocupava el 61,7% de la superfície cultivada al partit judicial de Cervera. Vegeu TELLO, Enric. *Cervera i la Segarra al segle XVIII*. Pagès editors, Lleida, 1995.

Segons Faust Dalmases, entre 1885 i 1888 al partit judicial de Cervera s'havia produït un total de 602.000 hectàlitres de vi. Vegeu Faust Dalmases y de Massot. *Guia Histórico-descriptiva de la ciudad de Cervera*. Imprenta de José Antonio Valentí, Cervera, 1890, p. 29.

9. Aquest procés de substitució de la vinya pel conreu de cereals, ha estat perfectament exemplificat en un estudi realitzat per diversos autors, on s'analitza l'evolució d'unes propietats que ocupen un total de 350 hectàries situades entre l'alta Segarra i el baix Solsonès (Sanauja-Madrona-Florejacs-Biosca) pertanyents al patrimoni dels Torelló; i on s'observa que després de la fil·loxera la vinya es convertí en un cultiu marginal i la producció s'orientà vers una especialització en el cultiu de cereals, la producció dels quals, després d'un període d'estancament durant tot el segle XIX, s'incrementà al voltant d'un 50% entre 1900 i 1930. Vegeu GARRABOU, Ramon; PASCUAL, Pere; PUJOL, Josep i SAGUER, Enric. "Potencialidad productiva y rendimientos cerealícolas en la

moment en que el país estava inmers en una crisi de sobreproducció agrícola, fet que havia de comportar força dificultats tenint en compte que a partir d'aquests moments, la producció de cereals es convertiria en la principal font a l'hora de garantir-se recursos econòmics. En el context d'aquesta conjuntura desfavorable, també calia afegir-hi una progressiva pèrdua de la població comarcal, que entre 1857 i 1920 va reduir-se en un 15,73%¹⁰.

Tanmateix, pel conjunt català, les causes de la crisi no s'han limitat únicament a factors externs; Emili Giralt¹¹ considera que les seves arrels també s'han de buscar en les condicions internes de la pròpia agricultura catalana, en un moment en què els productes agropecuaris havien assolit un mercat d'àmbit mundial. Unes circumstàncies centrades en una forta pressió fiscal, en una política aranzelària que va permetre l'entrada de productes estrangers, en el frau, en unes tècniques de producció endarrerides, en una descapitalització de les explotacions agrícoles motivada per la mateixa crisi i per la manca de crèdit, en un absentisme dels propietaris i en la persistència d'unes relacions de producció força endarrerides. En definitiva, com apunta Josep Fontana¹² pel conjunt de l'agricultura espanyola, la crisi de finals del segle XIX posà en relleu la seva debilitat estructural.

A l'hora d'analitzar les diferents conseqüències de la crisi agrícola de finals del segle XIX a Catalunya, aquestes poden ser enfocades des de la significació que tingueren en el moment de trencar amb la precària estabilitat social del camp català i amb el conseqüent esclat d'una forta

agricultura catalana contemporània (1820-1935) a *Noticario de Historia Agraria*, 10. Universidad de Múrcia, 1995, ps. 89-130.

10. *Evolució de la població comarcal entre 1857 i 1920*

1857:	25.229	habitants
1860:	24.601	"
1887:	23.684	"
1900:	21.303	"
1920:	21.258	"

Font: "La Segarra" a *Gran Geografia Comarcal. Enciclopèdia Catalana*, Barcelona, 1994, volum 10, ps 278-281.

11. GIRALT, Emili. "L'agricultura i el món rural entre el 1900 i 1936" a *Història de Catalunya*, 6. Salvat, Barcelona, 1978, p. 15.

12. FONTANA LÁZARO, Josep. *Cambio económico y actitudes políticas en la España del siglo XIX*. Ariel, Barcelona, 1973.

conflictivitat social¹³; que desvetllà l'expandiment d'un associacionisme pagès que també manifestava la incapacitat de l'Estat en cercar respostes a la crisi econòmica¹⁴. Certament, l'existència d'unes noves condicions econòmiques imposaren el ritme de reconstrucció d'aquelles velles estructures malmeses per la situació de crisi. Al voltant d'aquestes, sorgiria un moviment agrarista que havia d'incorporar noves formes d'organització social i política al camp català. I és que la crisi agrària de finals del segle XIX necessitava la resposta d'una pagesia catalana interessada a dignificar les condicions de vida i en mantenir i millorar la producció agrícola. Serà en aquest context, on caldrà situar l'emergència d'un moviment associacionista que a base d'impulsar diverses innovacions es va convertir en un dels instruments més importants en la modernització de l'agricultura en general¹⁵ i que, per tant, també va contribuir notablement a la recuperació del sector agrari català: un moviment que per una banda s'articulava al voltant dels grans terratinents i que per l'altra, ho faria sota la protecció dels petits propietaris, arrendataris, parcers i jornalers¹⁶; i que posteriorment cercaria formes interclassistes a través de l'anomenat sindicalisme catòlic, principal eix vertebrador de l'associacionisme agrari al nord d'Espanya, i important a Catalunya durant el període 1917-1920¹⁷.

13. "Les diverses crisis de sobreproducció d'aquests anys, per un costat, introduïren una important distorsió en la precària estabilitat preexistent. Les fortes caigudes de preus que afectaren els cereals i l'oli, primer, i els productes de la vinya després, van tenir immediatament importants conseqüències pel que fa al manteniment d'aquella estabilitat". GARRABOU, Ramon; PUJOL, Josep; COLOMÉ, Josep i SAGUER, Enric. "La crisi finisecular i la recomposició del món rural a Catalunya" a *Recerques*, 26. Curial, Barcelona, 1992, p.123.

Vegeu també, GARRABOU SEGURA, Ramon. "La conflictivitat pagesa a Catalunya i al País Valencià a l'època contemporània" a *Miscel·lania d'homenatge a Josep Benet*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1991, ps. 81-111.

14. Efectivament, Jordi Planas i Maresma destaca que pels propietaris del Vallès, el catalanisme polític era una esperança davant la crisi i la incapacitat de l'Estat a l'hora de cercar solucions als diversos problemes que la crisi va comportar. PLANAS MARESMA, Jordi. *Catalanisme i agrarisme. Jaume Maspons i Camarasa (1872-1934): escrits polítics*. Eumo, Vic, 1994.

15. Vegeu ARRIBAS MACHO, José M. "El sindicalismo agrario: un instrumento de modernización de la agricultura" a *Historia Social*, 4, Centro de la UNED Alzira-Valencia (Instituto de Historia Social), València, 1989.

16. Aquesta divisió de l'associacionisme agrari català a partir de la seva condició social, ha estat utilitzada per Andreu Mayayo en termes de 'via reformista al cooperativisme'. (la dels grans propietaris) i 'via revolucionària al cooperativisme (la dels petits propietaris, arrendataris, parcers, jornalers...). MAYAYO ARTAL, Andreu. "El cooperativisme agrari: un moviment dual" a MIR CURCÓ, Conxita (ed.) *Actituds polítiques i control social a la Catalunya de la Restauració (1875-1923)*. Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1989.

17. "Les raons de l'abocament eclesial cap al cooperativisme agrari precisament des dels primers anys del Nou-cents han de ser múltiples. Entre elles, no poden excloure's les repercussions del desastre

En definitiva, la crisi agrària viscuda al camp català a finals del segle XIX va comportar un conjunt de transformacions en les seves estructures. Propietaris rurals i pagesos, junts o per separat, hagueren de vehicular nous mecanismes per superar i fer front a la crisi; i l'associacionisme agrari va influir notablement en la transformació de l'agricultura i en la canalització de la conflictivitat rural que va desencadenar.

El Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca. Una via de desenvolupament de l'agricultura comarcal

L'associacionisme agrari a Cervera abans de la creació del Sindicat¹⁸.

Amb el sorgiment de l'IACSI, l'Institut es projectà ràpidament per tot el Principat a través de la constitució de diferents sots-delegacions comarcals; amb l'objectiu d'unir a tots els propietaris i afavorir la difusió de nous coneixements i tècniques agrícoles que ajudessin al desenvolupament de l'agricultura catalana; i també -uns anys més tard-, amb la voluntat d'exercir un control sobre la pagesia catalana en uns moments que -arrant de la crisi agrària- començava a organitzar-se. A Cervera, la sotsdelegació de l'IACSI fou creada el 20 de juliol de 1861 i reorganitzada l'any 1871. Aquesta, estigué formada per socis procedents d'Aguilar de Segarra, Cervera, Granyena, Guissona, Torà, Torrefeta i

del '98, que, com se sap, marquen el punt d'arrencada de diversos regeneracionismes. La contribució catòlica al regeneracionisme consisteix a proposar als propietaris, per la via d'un corporativisme no democràtic i de fortes resonàncies antiliberals, una mobilització del món pagès, controlada i de caràcter conservador, que servís de plataforma per a una nova articulació política dels interessos agraris (...) Els objectius que amb això es perseguen eren diversos, però concebuts com un tot en què cada una de les parts perdria la seva eficàcia en absència d'alguna de les altres: mantenir la petita propietat i evitar l'emigració cap a les ciutats, centres de degradació moral; erigir un 'mur de contenció' contra la difusió del socialisme en el camp; forjar una societat rural 'harmònica' en què la coerció caciquil fos substituïda per la subjecció voluntària dels pagesos a les directrius emanades de les 'autoritats socials' (o siga, els grans propietaris amics de l'Església); invertir la tendència cap a la 'deschristianització' provocada, en el context de la crisi agrària, per la penetració en el camp de les idees dissolvents ciutadanes". GARRIDO HERRERO, Samuel. "El cooperativisme segons l'Església. Els inicis del sindicalisme catòlico-agrari a Espanya" a *Recerques*, 30. Curial, Barcelona, 1994, ps. 75-76.

18. En aquests moments, només estem en condicions de constatar l'existència de dues societats agràries abans de la creació del 'Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca': la sots-delegació de l'IACSI i la Cambra Agrícola oficial de la Segarra i l'Urgell.

Tarroja; i la seva implantació fou escassa: durant els anys 1851-1855 la sots-delegació només tenia un soci; entre el període 1856-1864 en tenia vint-i-quatre (que representava l'1,40% sobre el total de socis de l'IACSI) i l'any 1904 només concentrava a tres socis (el 0,46 %) ¹⁹. Els membres de la Junta Directiva de la sotsdelegació eren tots de Cervera ²⁰.

Durant els primers anys del segle XX, és la Cambra Agrícola Oficial de la Segarra i l'Urgell (CAOSU), qui uneix a diferents pagesos de la comarca. La creació de la CAOSU al 2 d'abril de 1905 ha d'inserir-se en l'ampli moviment agrarista que es desenvolupa a Espanya -i especialment a Catalunya- a partir de la crisi de finals del segle XIX ²¹, i que portà al Govern espanyol a regular la creació de cambres agràries mitjançant un Reial Decret del 14 de novembre de 1890 que es recolzava en la llei d'Associacions del 1887. De totes maneres, la creació de la CAOSU no era més que la conversió d'aquella associació creada el 6 de febrer de 1904 i que fins aleshores s'havia anomenat 'Centro Agrícola Comercial de la Segarra' ²². El principal objectiu de la CAOSU era defensar i fomentar els interessos i el progrés de la classe agrícola de la Segarra i l'Urgell. Les seves activitats es van centrar en l'organització del VIIIè Congrés Agrícola Catalano-Balear al 11-12-13

19. Vegeu CAMINAL i BADIA, Montserrat. *L'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (1851-1901)*. Tesi doctoral, inèdita. Universitat de Barcelona, setembre 1979, p. 181 (volum I).

20. La primera junta directiva de l'associació estigué formada per: President: Joaquim de Nuix, Baró de Perpinyà; Vicepresident: Jaime Solé; Recaudador: Francisco Rovira; Secretari: Mariano Miralles; Vocals: José Solsona, José Segalá, José Antonio Roca i Pablo Ortis. *Revista de Agricultura práctica, economía rural, horticultura y jardineria*. Institut Agrícola Català de Sant Isidre, Barcelona, setembre 1862, volum XI, p. 229.

21. Jordi Planas ens apunta que "la proliferació d'aquest tipus d'associacions locals s'havia fet especialment intensa a partir del 1898, quan la pèrdua definitiva de les colònies d'ultramar posà en crisi el sistema polític de la Restauració i culminà el descrèdit dels partits dinàstics. Ja durant els darrers anys del segle XIX havien estat creades les cambres agrícoles de Barcelona (o de Catalunya), Tarragona, Reus, Tortosa, el Vendrell, Vilafranca del Penedès, Maldà i Cellera de Ter. En entrar al nou segle fou creada la de la Cerdanya, el Puigcerdà, i la de l'Empordà a Figueres, amb delegacions a Llagostera, Hostaric i Palafrugell; a finals de 1901, -després de la visita d'una comissió de l'Associació de Propietaris Rurals del Vallès a aquesta última cambra- es constituïria la Cambra del Vallès a Granollers, que el 1904 establiria una delegació a Caldes de Montbui; també el 1904 es crearia la Cambra del Baix Llobregat a Sant Feliu; el 1905 es constituïrien les de Montblanc i la Conca, la Segarra i l'Urgell, Osona i el Pla de Bages; el 1906 les de Falset i Sabadell; el 1907 la de Valls i la d'Anoia a Sant Sadurni; el 1908 a l'Espluga de Francolí, Igualada i Arenys de Mar; el 1909 la de Sant Joan Despí". PLANAS MARESMA, Jordi. *Propietaris organitzats. Estudi de la Cambra Agrícola del Vallès (1901-1935)*. Ajuntament de Granollers, Granollers, 1991, p. 78.

22. Vegeu *El Ciervo*. Periódico Independiente, 47. Cervera, abril 1905, p. 437.

de juny de 1905, una assemblea de vinyaters, conferències, cursos, probes per a la pagesia, creació d'un camp d'experimentació, compra en comú de llavor de cereals i d'adobs minerals; però fou la secció recreativa de l'associació la que va tenir major importància pel nombre d'activitats que organitzaren. Aquest fet explicaria l'afirmació d'en Josep M. Llobet que fent referència a la CAOSU apunta que "sembla que aquest organisme no resultava gaire útil per a la defensa del col·lectiu d'agricultors"²³. Efectivament, Ramon Vidal de Montpalau²⁴ afirmava que la Cambra no es mostrava capaç de canalitzar les queixes que els pagesos de la comarca manifestaven contra la política cerealista portada a terme pel govern²⁵, protesta que va contribuir notablement a la creació del 'Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca'.

En realitat, tot i l'existència d'alguna associació pagesa durant la segona meitat del segle XIX, no serà fins al canvi de segle quan es produirà un veritable desenvolupament de l'associacionisme agrari a la Segarra; primerament, i en el context de la crisi finisecular, a través de la Cambra Agrícola Oficial de la Segarra i l'Urgell (1905) i del Sindicat de Guissona (1906); i posteriorment, més allunyat del context d'aquesta crisi agrària, a través de la creació del Sindicat de Torà (1914), el 'Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca' (1918) i el 'Sindicat Agrícola Catòlic de Sant Isidre de Cervera i sa Comarca' (1919). Certament, tal i com consideren Jaume Barrull²⁶ i Enric Vicedo²⁷, ambdós sindicats -Cervera

23. LLOBET PORTELLA, Josep M. "La Constitució del Sindicat agrícola de Cervera i sa Comarca" a *Cent episodis de la història de Cervera*. Diputació de Lleida, Lleida, 1992, p. 292.

24. Ramon Vidal i Trull (Vidal de Montpalau) fou un dels personatges més importants i actius del Sindicat de Cervera. A més de desenvolupar la tasca de gerent del Sindicat durant molts anys, també fou fundador de la Unió de Sindicats Agrícoles de Catalunya (USA) el 12 de juliol de 1931.

25. "En aquella reunió de la Comarca Agrícola, algú gosà aixecar la veu per protestar d'aquell estat de coses; i els bons patricis que regien aquella entitat oficial, promptament trobaren la manera de sortir del pas. Enviarem -digueren- un escrit al Govern, protestant de l'atropell que es fa amb els pagesos. I què en farà el Govern, d'aquest paper -interrompé un altre- tirar-lo al cove? Com tothom assentís en aquesta llògica suposició, aquest continuà: Si ha de tenir aquesta finalitat, podria la Càmera Agrícola fer aquesta protesta i tirar-la al cove aquí, i ens estalviem gastos i fer el ridícol. Aquesta sortida de to desconcertà una mica els prohoms que dirigien llavors la Càmera, i volguent-se venjar un poc del desaire que els donava aquell pagès, li digueren amb més sorna que sinceritat: Digueu doncs, quin camí us sembla millor, ja que aquest, que és el més factible, vós el creieu ineficaç; creieu per ventura -deia el més significat de tots- que els pagesos podem girar-nos contra les ordres del Govern?" VIDAL, Ramon. "Com fou concebut el Sindicat de Cervera" a *El Sindicat. Portaveu del Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca*, 100. Cervera a 15 de maig de 1928, p. 23.

26. BARRULL PELEGRÍ, Jaume. *Les comarques de Lleida durant la Segona República (1830-1936)*. Barcelona, Avenc, 1986.

i Guissona- tindran un gran desenvolupament i impacte durant les primeres dècades del segle XX; de fet, l'any 1931 el Sindicat de Guissona tenia un volum de negocis de prop de disset milions de pessetes i el 'Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca' arribà a manejar, al mateix any, quaranta milions de pessetes²⁸.

La constitució del 'Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca'.

El 'Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca' (SACC a partir d'ara) es va fundar el setembre de 1918 a recer de la Llei de Sindicats del 28 de gener de l'any 1906, que fou "la veritable llei marc de l'associacionisme cooperatiu agrari (...) quan era ministre de Foment Rafael Gasset (...) elaborada a proposta de l'Institut de Reformes Socials partint de la iniciativa privada de la Federació Agrícola Catalano-Balear i de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre"²⁹.

Com s'ha caracteritzat pel conjunt de l'associacionisme agrícola català, el naixement del SACC està íntimament lligat a la voluntat dels pagesos de la Segarra de defensar i vetllar pels seus interessos i pels de l'agricultura de la comarca, a partir de l'associació dels seus homes, ja que el Sindicat era "una reunió de homes de bona voluntat que fent us d'un dret noble i lligítim volen treure un màxim profit del seu treball (...) Doncs aquest és el principi en el perquè del Sindicat. Crear una força, ajuntar energies, sumar elements per a aconseguir entre tots, el que cap de nosaltres podriem lograr per nosaltres solts"³⁰; i és que com s'expressava en el seu propi reglament "l'objecte primordial del Sindicat es afavorí i defensá, en general, la propietat rústica"³¹.

Amb tot, la creació del SACC (allunyada del context de la crisi finisecular), estigué vinculada -com altres sindicats- a la qüestió del

27. VICEDO RIUS, Enric. "L'associacionisme pagès a les terres de Ponent...

28. Aquestes xifres han estat extretes de MAYAYO ARTAL, Andreu. *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya 1893-1994*. Afers, Barcelona, 1995, p. 119.

29. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. "El cooperativisme agrari...", p. 27.

30. *Lo Sindicat. Portaveu del Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca (Lo Sindicat a partir d'ara)*, 27, Cervera, març 1922, p. 2.

31. *Reglament del Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca (RSACC a partir d'ara)*. Estampa d'en C. Feyto Valero, Barcelona, 1920, p. 3.

blat³² i el seu naixement s'explicaria a partir de la protesta pagesa a la política cerealista que aleshores portava a terme el govern i contra el Sindicat Provincial de Fariners³³ -qüestió a la qual hi dedicarem un apartat més endavant-. En Ramon Vidal de Montpalau apuntava en un dels seus escrits, que davant la disposició del govern d'establir un únic comprador, el Sindicat es va crear per desenvolupar el paper d'únic venedor³⁴; situació que exposà clarament la premsa del moment: en la crònica del periòdic *El Pla de Bages* de Manresa, s'apuntava que el Sindicat de Cervera "nasqué quan les tasses del blat, llavors que era imposada una sindicació de compres es cregué necessària una sindicació de vendes per a contrarrestar"³⁵.

Els pagesos de la Segarra entengueren perfectament que el valor afegit que comportava el producte agrari havia de revertir de forma directa en l'agricultura per poder aconseguir un major desenvolupament d'aquesta; i l'associació era l'eina per tal de fer respectar els seus drets i els seus ideals; de manera que des del Sindicat es demanava la cooperació de tots els pagesos de la comarca: "Animem-nos doncs, pagesos, pensem que'l Sindicat es el símbol de la nostra redempció; no desmaiem davant de l'enemic, defensem-lo com si fos la nostra llar i d'aquesta manera vindrà un jorn que veurem els efectes i resultats i que'ls nostres venidors jamai es cansin d'elogiar i repetir aquesta gran pensada, posada ja'n pràctica mercès als homes que varen iniciar-lo, als qui se'ls deu un tribut d'admiració i respecte, qui junts amb la nostra

32. Vegeu el text de l'apèndix que proclama la lluita en defensa de la pagesia. Aquest document fou considerat com el precursor de la creació del Sindicat de Cervera.

33. Jaume Barrull considera que "l'època de major organització del sindicalisme agrícola és durant els anys 1916-1920, anys d'una gran agitació entre bladers i industrials i govern, a partir de la crisi oberta per la Primera Gran Guerra. Dels norata-vuit sindicats registrats entre 1933 i 1934, cinquanta-set van ser constituïts durant aquests anys". *Les comarques de Lleida durant...*, p. 157.

34. "Havia sortit feia pocs dies una disposició que posava una taxa al blat, i manava que en cada població no hi hagués més que un comprador, amb el que havíem de tractar tots, i ajupir-nos a les seves exigències. A més d'això, s'amenaçava amb prendre el blat a qui no volgués donar-lo, com ja havia passat uns mesos abans, que un senyor, dient-se delegat del govern, anava pels pobles, fent sortir el blat, vulguis o no, i obligant-los a portar-lo a un magatzem determinat. Els adobs escassejaven i anaven a uns preus que esgarrifa pensar-hi. Amb què comptarien els pagesos per poguer viure? (...) El Govern ha posat un sol comprador a cada població, doncs nosaltres posarem o podríem posar un sol venedor, ja que, al menys que jo sàpigui, no hi ha cap llei que ho prohibeixi. Els pagesos posarem el nostre blat a disposició d'un que se'n cuidi de vendre'l, i aquell comprador oficial, que s'entengui amb el... si pot". VIDAL, Ramon. "Com fou concebut...", p. 23.

35. *Lo Sindicat*, 29, maig 1922, p. 4.

cooperació, veurem satisfetes les nostres aspiracions i els nostres desitjos"³⁶.

Les bases del Sindicat i la seva expansió

En l'anterior apartat hem comentat d'una forma global que el principal objectiu del SACC era defensar els interessos dels seus associats i articular diferents mecanismes que garantissin el desenvolupament de l'agricultura de la Segarra. D'una forma més concreta, els seus objectius se centraven a dignificar i enlairar la classe pagesa, a millorar-se econòmicament a través del treball, a desterrar els vicis i mals costums de la comarca, acabar amb les diferències personals, en obtenir pel seu consum les primícies des seus fruits, i a fer que el seu treball estigués justament compensat...; és a dir, convertir al pagès en el puntal més sòlid d'aquella societat que ells mateixos consideraven que s'enfonsava i defensar les demandes de la pagesia. Els seus membres-majoritàriament agricultors i algun petit ramader-, vinculats a la tradició del país es definien com a catòlics, catalans i pagesos.³⁷

El caràcter del Sindicat de Cervera era força ampli. Al gener del 1920 s'extenia al voltant de cent onze poblacions de diferents comarques (Segarra, Urgell, Noguera, Anoia i Conca de Barberà) i tenia més de mil tres-cents associats, "...ses arrels s'estenen per tota la comarca i arriba sa sombra fins allà les grans capitals ahont encar creuen alguns que'l pagés ha de viure de lo que ells no volen; i los fruits que dona aquest arbre tenen la virtut de ésser bons i apetitosos per uns i amargs indigestos per altres"³⁸. L'any 1928 reunia els pagesos de 121 pobles de diferents comarques³⁹ i segons xifres de Miquel Pont agrupava "unes 20.000 ha

36. CORTÉS, Josep. "Als pagesos d'aquesta comarca". *Lo Sindicat*, 6, Cervera, abril 1920, p. 3.

37. "Som catòlics i de cor, per agraïment envers Deu, perquè nostra consciència ens ho mana i es la nostra obligació, i perquè es la religió que'ns deixàreu els nostres pares, i'ns ensenyàren nostres mares. Som catalans perquè som fills del bell cor de Catalunya, i per això sentim un amor veritat per tot lo que sigui català; per nostra terra i per nostra parla. Estimem a Catalunya sens pasions, sens egoisme i sense favoritismes. Volem la Catalunya pels catalans com volem la pagesia pels pagesos. Som pagesos per tradició, per gust, per necessitat, amb satisfacció i amb orgull, perquè es la professió mes noble, mes honorada, mes sana i menys perillosa de totes. Com a catòlics, com a catalans i com a pagesos debem obrar sempre". *Lo Sindicat*, 2, novembre 1919, p. 1.

38. *Lo Sindicat*, 5, març 1920, p. 1.

39. Vegeu plànol de l'apèndix.

de terreny cultivat sobre les 35.000 ha totals"⁴⁰. També disposava de "una fàbrica de harinas de una producció diària de 50.000 kilograms, un molino de aceite con dos prensas, lagares para la elaboración del vino, cinco hornos para la elaboración del pan y dentro pocos días se empezará la construcción de una fàbrica de malta capaz para transformar 12.500 kilos diarios de cebada en primera materia para la elaboración de cerveza, industria necesaria en España, pues a pesar de la excelente calidad de nuestra cebada, somos tributarios del extranjero en malta y cerveza"⁴¹.

L'organització interna

El Reglament del Sindicat de Cervera establia que els requisits indispensables per ser-ne membre eren: a)ser propietari usufructuari, enfiteuta arrendatari o cultivador d'alguna finca rústica situada en els termes municipals de la comarca; b)observar bona conducta religiosa i civil i c)ésser admès per la Junta de Govern després de ser presentat per dos socis.

D'entre els diversos membres, s'establiren dues modalitats diferents; els socis honoraris (que ho eren a criteri de la Junta de Govern en funció dels seus serveis al Sindicat) i els numeraris (que únicament reunien les condicions que marcava el reglament). Els diferents associats estaven classificats en diverses categories en funció de la quantitat de contribució rústica que pagaven a l'any; d'aquesta manera "aqueixos podrán esser de classe 1a., 2a. i 3a.; tots tindrant iguals drets i obligacions. Primera-Deuran esser classificats en aqueixa classe los que paguin 120 pessetes o mes de contribucio rústica a l'any i pagarán 100 pessetes de quota d'entrada i 6 pessetes de quota anyal. Segona- Deuran esser classificats en aqueixa classe, los que paguin de 50 pessetes a 120 pessetes de contribució rústica l'any i pagarán 50 pessetes de quota d'entrada i 3 pessetes de quota anyal. Tercera- Deuran esser classificats en aqueixa classe, los que paguin menos de 20 pessetes de contribució

40. PONT FARRÉ, Miquel. "El Sindicat Agrícola de Cervera". *Guia Història de Cervera. Dels orígens als nostres dies*. Centre Municipal de Cultura, Cervera, 1993, p. 99.

41. Informe enviat al Ministre d'Economia Nacional el 2 de setembre de 1930. *Lo Sindicat*. 126, setembre 1930, ps. 7-8.

rústica a l'any i pagarán 25 pessetes de quota d'entrada i 1,50 pessetes de quota anyal⁴². El principal motiu per perdre la qualitat de soci era no pagar la quota anyal que s'establia en funció de les diferents categories.

Tot i que el SACC organitzava els seus associats en diferents categories en funció de la quantitat de diners que pagaven de contribució rústica a l'any i segons el seu reglament, podien ser socis els propietaris, petits pagesos i arrendataris; i que a nivell general Jaume Barrull⁴³ consideri que el sindicalisme agrícola a les comarques de Lleida durant la Segona República es caracteritzava per l'existència d'unes organitzacions interclassistes. Malgrat això, a hores d'ara no podem afirmar que el Sindicat de Cervera fos una organització de caràcter interclassista, ja que no podem comprovar que entre els diversos socis existissin diferents tipus de propietaris o que alguns dels seus associats estiguessin vinculats a la terra a través d'algun tipus d'arrendament.

En referència al capital de l'organització, aquest provenia principalment de les quotes dels socis, les donacions i els beneficis que poguessin derivar-se de la mateixa activitat del Sindicat. A més, el Sindicat també disposava de fàbrica de farines a Cervera, forns de pa, molins d'oli, farinera a Tarroja, magatzems a Sant Guim de Freixenet i Puigvert d'Agramunt...

Els seus dirigents

Els responsables de vetllar per l'activitat del SACC i de representar-lo eren els membres de la Junta de Govern⁴⁴, formada per un president, tresorer, secretari, censor i tants vocals com fossin necessaris; que juntament amb la figura de Ramon Vidal (gerent de l'entitat), representaven un dels nuclis més actius del Sindicat.

Les funcions dels diferents càrrecs de la Junta de Govern estaven establertes pel Reglament de l'organització; d'aquesta manera, el presi-

42. *RSACC*, p. 4-5.

43. BARRULL PELEGRÍ, Jaume. *Opus cit.*

44. Vegeu la relació dels membres de la Junta de Govern del Sindicat entre els anys 1919 i 1931, situada a l'apèndix d'aquest treball.

dent era l'encarregat de complir i fer complir els acords de la Junta General i de Govern, convocar i presidir les diferents juntes, rectificar les funcions que el reglament li encomanava i signar totes les comunicacions, correspondència oficial i els diferents escrits que fessin referència al Sindicat. El tesorer era l'encarregat de guardar els fons, rebre i pagar les quantitats corresponents i redactar els diferents balanços. Totes les seves accions de pagament i cobrament havien de ser conegudes pel secretari, censor i president. El secretari, havia de redactar les actes de les sessions de les Juntes Generals i de Govern, signar amb el president i altres individus de la Junta aquestes actes; firmar els certificats que es lliuressin amb el vist-i-plau del president; portar els llibres de contabilitat del Sindicat i prendre nota dels rebuts que guardava el tesorer i dels documents que aquest firmava. El censor podia examinar sempre que volia els llibres del secretari, tenia la facultat d'assabentar-se i prendre nota de les quantitats que ingressaven i entraven, i revisava els comptes que es presentaven cada semestre. Finalment, els vocals tenien, a l'igual que els altres membres de la Junta, el dret d'assitir amb veu i vot a les sessions que celebrava la Junta de Govern. El vocal primer havia de substituir al president, el segon al tesorer, el tercer al secretari i el quart al censor en els casos de malaltia, vacant, absència interina o impossibilitat de qualsevol d'aquests, tenint els mateixos drets i obligacions que els seus titulars.

Els principals serveis que oferia el 'Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca' als seus associats

En l'apartat dedicat a la creació del SACC hem apuntat que l'objectiu essencial era afavorir i defensar la propietat rústica. Per aquest motiu, el Sindicat de Cervera havia d'oferir als seus associats diversos serveis amb la finalitat de procurar "l'adquissió pera'l Sindicat, o pera'ls individus que'l componen, de abonos, plantas, llavors i demes elements de producció; aplicació de remeis contra las plagas del camp; creació i foment de combinacions de credits agrícols; institució de cooperació i mutualitat de segurs o de retiro per a invalids i vells aplicats a la

agricultura o a la cria d'animals i venda i transformació de productes, e intercanvi dels mateixos"⁴⁵.

a) Adquisició i venda de productes agrícoles

L'objectiu d'adquirir i vendre productes agrícoles, consistia a evitar que els pagesos haguessin de dependre dels preus que les gran cases comercials els oferien; d'aquesta manera, a través del SACC els pagesos podien obtenir els productes a millor preu. Les matèries que el Sindicat comprava i després posava a la venda als seus socis eren diverses: nitrat de calcs, sulfat d'amoniac, potassa, sulfat de ferro, silvinita, sofre, sulfat de coure, nitrat de sosa, ordi, civada, blat, blat de moro, faves, patates, fesols, sal, pastes d'ou i de sopa,... És a dir, el SACC adquiria i posava a la venda adobs, plantes, llavors i altres elements de producció. Per altra banda, el Sindicat de Cervera també oferia als seus associats un servei de venda de maquinària agrícola a un preu més baix⁴⁶.

b) La Caixa Rural

El seu capital estava constituït pels donatius (quotes dels socis) que la caixa rebia i per les reserves que s'anaven acumulant a través dels diferents exercicis anuals. La Caixa Rural disposava d'una secció d'estalvi i d'una de préstec amb l'objectiu d'estimular l'estalvi i auxiliar als associats en les seves necessitats agrícoles.

D'aquesta manera, la secció d'estalvi "está basada en el ahorro i consisteix en que tot soci i els individus que viuen en sa casa i companyia, tenen dret d'ingresar cantitat en la Caixa del Sindicat, qual dret podrà deixarse sens efecte a criteri de la Junta General"⁴⁷. Per altra banda, quan a la Caixa Rural no hi havia dos mil pessetes, aquesta podia

45. RSACC, ps. 3-4.

46. "Havem sapigut que molts socis han comprat màquines per a segar, directament als fabricants, essent aixís que en les mateixes màquines comprades per mitjans del Sindicat, haurien obtingut un 50 % de descompte estalviant-se unes 50 ó 60 pessetes, que és la comissió que els fabricants ens abonen i que el Sindicat cedeix als seus associats. Quan serà que els nostres socis es convenceran de que el Sindicat és casa seva i de que compran al Sindicat o per conducte del Sindicat, compren a casa seva?". *Lo Sindicat*, 29, maig 1922, ps. 6-7.

47. RSACC, p. 15.

demanar un préstec als socis o altres persones; sempre i quan ho reclamessin més de deu socis i l'interès no excedís el 5% anual. Així, aquests socis que ho demanaven, també es convertien en avaladors de la Caixa Rural. Aleshores, quan el prestamista volia rebre els diners que havia deixat a la Caixa Rural després d'haver-se vençut el termini, podia dirigir-se als avaladors o al Sindicat. Quan el prestamista rebia el diner de mà d'alguns avaladors, aquests es convertien en prestamistes i llavors rebien els diners del Sindicat.

La secció de préstec estava dedicada a "auxilià als socis que, habent ingressat tres mesos avans de la sol·licitut i pagat sa cuota, consiguin que la quantitat demanada, s'aplicarà a treballs d'agricultura o be a operacions relacionades a aqueixa"⁴⁸. El préstec tenia dues formes, el pignoraticí o sobre dipòsit (sobre grans o altres productes agrícoles que no es deterioressin fàcilment i sobre dipòsits d'accions del Sindicat); i l'hipotecari o de crèdit (el que es feia sobre les finques i el que s'atorgava amb l'acceptació de la lletra de canvi valuada per dos socis responsables).

c) "Segurs Mútuus dels animals"

La secció d'assegurances dels animals s'articulava a través de la constitució d'una 'Societat de Segurs Mútuus' contra la mortalitat del bestiar de treball. "Son objecte és aliviar en lo possible les pèrdues que puguin experimentar els associats amb la mort dels animals que poseeixen, de les classes caballar, mular i asnal,..."⁴⁹. Només podien ser membres d'aquesta societat els socis del Sindicat que fossin propietaris o usufructuaris d'algun cap de bestiar caballar, mular o asnal. Per altra banda, en les condicions generals de la Societat s'apuntava que aquesta no asseguraria els animals que pertanyessin a tractants o contínuament estiguessin sotmesos a operacions de compra-venda; els animals de menys de dos anys o més de dotze; els animals que a judici del veterinari o de tres perits no tinguessin una bona salut, els animals que no valguessin més de 240 pessetes i els animals de cria. A més, la Societat no garantitzava els danys per causes majors, els que provenien de

48. *RSACC*, p. 16.

49. "Projecte de Segurs Mútuus dels Animals". *Lo Sindicat*, 23, novembre 1921, p. 3.

l'interessat i les baixes succeïdes abans de passar un més d'estar l'animal assegurat.

d) Transformació de productes agrícoles

Fonamentalment, el producte agrícola més important que estava sotmès a la transformació era el blat, que amb la fàbrica de farines del Sindicat es convertia en farina i finalment amb els seus forns la convertien en pa; evitant així el valor afegit que suposava la participació de diferents intermediaris; d'aquesta manera "la construcció dels forns del Sindicat no dupto que ha causat una verdadera alegria i una sensació al mateix temps. Alegria, als sócís del Sindicat i sensació als forners de Cervera i Comarcans. (...) qual alegría es produïda per la seguretat i satisfacció general que avui senten tots los associats al veurer clarament que amb la inauguració dels nostres forns, veigem satisfetes les nostres aspiracions, de poguer veurer transformades per nosaltres mateixos, les primeres materies o sigui lo blat, amb farina, i la farina amb pá, fugint per lo tan de tres intermediaris, o siguin graners, que fan lo seu negoci, fariners que'l doblen i forners que fan lo que poden, no jugant a perdre, per supuesto. Aumentant aquesta alegría al pensar que d'aquesta manera estarem ben lluny del escamoteig que fins ara em estat víctimes los pagesos i tota classe de families; per lo que's refereix a la elaboració i venta del pá, primer aliment de la vida, que sens raó d'un temps no llunyá amb ara, ens em vist verdaderament atropellats per la continua puja injustificada de dit article..."⁵⁰. Posteriorment, -en menor importància- l'activitat del Sindicat també es va centrar en la transformació d'altres productes agrícoles, com l'oliva i el raïm.

e) Altres serveis

Els socis també disposaven gratuïtament de diferents serveis de caire administratiu: a) confecció d'instàncies de tota classe dirigides als ajuntaments dels districtes en que constessin socis del Sindicat; b) confecció d'instàncies dirigides al registrador de la Propietat del Partit de Cervera; c) Instàncies dirigides al Delegat d'Hisenda i a l'Adminis-

50. *Lo Sindicat*, 7, maig 1920, p. 7.

trador de contribucions i impostos de la província; d) instàncies a les autoritats que correspongui per tot el que fes referència a quintes; e) entrada i recollida de documents al registre de la propietat del districte i a les notaries de la ciutat; f) declaració de cèdules personals i g) confecció de pagarés o lletres de canvi.

El SACC també tenia un metge pels seus associats. El seu nomenament va resultar bastant polèmic l'any 1922.

Per altra banda, alguns d'aquests serveis s'organitzaven en diverses seccions. Les més importants del SACC eren la 'Farinera de Tarroja', la secció de magatzem, la de blats, la de cereals i la secció de panificació que durant l'agost de 1921 havia produït un total de 41.871 kilos de pa i n'havia venut 40.984. De fet, al setembre de 1921 es comentava que era "un tema general entre els socis i'ls no socis l'escassés de pa a Cervera i sobre tot al Sindicat per la única raó de vendre's dos rals més barat per arroba que'ls forners"⁵¹. Per altra banda, tot i les dificultats per l'oposició dels fabricants d'alcohol, el SACC també es dedicava a la venda de brises.

L'activitat del Sindicat

Fonamentalment, l'activitat del SACC estava encaminada al desenvolupament tècnic i econòmic de l'agricultura. En primer lloc, a través de la seva revista es dugué a terme una interessant tasca de divulgació dels coneixements tècnics agrícoles. Els socis, mitjançant la lectura de la publicació del Sindicat podien conèixer la funció dels adobs minerals, la legislació dels adobs, informació sobre altres tipus de cultius, millors condicions de la terra per incrementar la productivitat, qüestions relacionades amb diferents varietats ramaderes, informació sobre maquinària, eines agrícoles...

En segon lloc, la seva activitat es va centrar en promoure la millora de les condicions tècniques a través de diverses exposicions, com la que va organitzar el mateix Sindicat durant els dies 11-19 de novembre de

51. *Lo Sindicat*, 21, setembre 1921, p. 3.

l'any 1922, on es posaren en pràctica diferents tipus de maquinària agrícola, realitzant-se -per exemple- unes proves complementàries de tractors sota el control tècnic de l'enginyer de l'Institut de Mecànica Aplicada Agrícola de la Mancomunitat de Catalunya, Albert Daneo Gentile. En aquesta prova, s'analitzava la superfície treballada en metres quadrats, la profunditat mitjana de la llaurada en centímetres i el consum de combustible en litres dels tractors de model Titan i Fordson, durant 50 minuts.

En tercer lloc, el SACC va exercir una tasca molt important en la instrucció agrícola a través de la realització de diverses conferències. Des del Sindicat s'informava als socis de les diferents conferències que es realitzaven i també dels cursos d'ensenyament agrícola que s'organitzaven durant els anys de la Mancomunitat de Catalunya. Una crònica de la revista del Sindicat de Cervera ens comentava que "el dia 23 d'octubre va estar a Cervera a visitar l'importantíssim Sindicat d'aquella ciutat el Director dels Serveis Tècnics d'Agricultura, en Jaume Raventós. Acompanyat del President, secretari i del gerent senyor Vidal de Montpalau seguien la monumental farinera que s'està acabant, obra de l'arquitecte en Cessar Martinell, la panificadora i els magatzems immensos de blat i adobs, tot el qual demostra el colossal esforç del Sindicat de Cervera i sa comarca en aquelles obres en les quals s'hi haurà gastat un capital que no baixarà de dos milions de pessetes. A les deu del matí en el Teatre Principal, l'esmentat Director va desenrotllar una conferència del tema 'Adobs de terra campa' que fou religiosament escoltada per més de quatre cents pagesos vinguts de tots indrets de la comarca cerverina, en essent acabada la qual el gerent senyor Vidal feu una crida oportuna a l'obediència i a la disciplina per a poguer portar a feliç terme l'obra social que'l Sindicat està realitzant"⁵².

Des del mateix Sindicat també s'organitzaven les anomenades 'conferències del diumenge', "el mòvil del Gerent al donar aquestes conferències, és que fent-nos ben capaços de la marxa del Sindicat, desapareixerien alguns dubtes i sabriem defensar els nostres interessos com cal. Això és el que devem procurar, si així fos molt guanyaria el

52. *Lo Sindicat*, 23, novembre 1921, p. 6.

Sindicat"⁵³; i també xerrades dels membres de la Junta de Govern, especialment el gerent Ramon Vidal de Montpalau pels diferents pobles de les comarques veïnes.

En quart lloc, la tasca del Sindicat fou important en la divulgació dels coneixements tècnics i en promoure les millores productives, mitjançant les visites que es realitzaven en d'altres explotacions de l'estat i fins i tot de l'estranger. El gerent de l'entitat, en Vidal de Montpalau, va realitzar un viatge a Suïssa, Alemanya i Txecolovàquia durant el mes de juliol de l'any 1930, on va visitar vuit fàbriques de malta, tres cases especialitzades en la construcció d'aquesta indústria, l'Escola d'Agricultura i l'Escola de cerveseria d'Alemanya; ja que hi havia un grup de socis interessats en la construcció d'una fàbrica de malta.

Finalment, el paper desenvolupat pel SACC també fou interessant en el camí del foment de l'associacionisme agrari; i és que com se'ns apuntava des de la mateixa revista del Sindicat, "una de les missions més el·levades del Sindicat i la que menys ha merescut l'atenció, essent potser on ha treballat més i n'ha reportat més utilitat i on, el dia que es faci la crítica serena i desapassionada de l'obra del Sindicat de Cervera es reconeixerà el seu valor, és en el que en direm educació cooperativa"⁵⁴.

El 'Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca' i la qüestió del blat

En bona mesura, part important de l'activitat del SACC es va centrar en la divulgació dels coneixements agrícoles, en fomentar la millora de les condicions tècniques i en la instrucció agrària. De totes maneres, ja hem comentat anteriorment que la creació del Sindicat estigué vinculada a la protesta dels pagesos contra la política cerealista que aleshores portava a terme el govern i contra l'acció del Sindicat Provincial de Fariners; i d'aquesta manera, hem d'entendre que la secció dedicada a la transformació de productes agrícoles -principalment el blat- fou la que tingué major importància en l'activitat del SACC.

53. BRUFAU, Isidre "De les conferències dels diumenges", *Lo Sindicat*, 120, març 1930, p. 6.

54. *Lo Sindicat*, 106, octubre-novembre 1928, p. 1.

L'any 1920 els pagesos estaven fortament condicionats per la baixa taxa del preu del blat imposada pel govern; i el Sindicat de Fariners - que es va crear per suprimir intermediaris-, es va constituir en "acaparador, en dominador del mercat, en àrbitre de lleis i autoritats i encara mes, en butxí dels petits industrials que han de posar-se a les ordres dels grans, de grat o per força puig de lo contrari están destinats a sucumbir"⁵⁵. És per aquest motiu, que dues forces com el Sindicat de Cervera i el Sindicat de Fariners eren "dugues forces que lluiten l'una en front de l'altre: podrien ser agermanades i son dos rivals cada dia més poderosos i mes contraris"⁵⁶. Per combatre les disposicions governatives, els diversos sindicats de la província recomanaven als seus associats que no venguessin el blat a preu de taxa. De fet, l'any 1921 des del SACC es va elaborar un projecte per la compra de blats, que obligava a tots els associats a realitzar la venda del seu blat al Sindicat; establint-se dos tipus de preu: a preu Sindicat i a preu del dia⁵⁷.

Per combatre l'acció del Sindicat Provincial de Fariners, abans de la construcció de la seva pròpia fàbrica de farines, el SACC va arrendar la farinera de Tarroja, que "tirà per terra les combinacions del Sindicat de Fariners que tenia el tinglado preparat per a que amb l'escusa de que no faltés pá a la província, no podia sortir més que la farina, i com que poguent fer nosaltres farina, hauria sigut massa descarho, allevores, deixar-ne sortir a ells, i a nosaltres no, vingué la prohibició (amb guardia civil i tot) de que no sortís ni blat ni farina, motivant aquesta prohibició, un escándol molt gros entre-ls fariners i el Governador"⁵⁸. L'arrendament de la farinera de Tarroja va suposar l'abaratiment del preu del pa.

Amb la construcció de la fàbrica de farines del Sindicat de Cervera

55. *Lo Sindicat*, 6, abril 1920, p. 1.

56. *Idem*, p. 1.

57. "La forma de venda de blat a preu Sindicat, consisteix en el resultat de les diferents vendes realitzades durant l'any, de les quantitats de blat que els socis hagin dipositat o aportat a requeriment del Sindicat (...) La venda de blat al preu del dia podrà fer-la el soci en el temps i època que vulgui. Al fer la venda dirà el nombre de quarteres o Kilos que ven, donat-se-li, al deixar ajustada la venda, un taló en el que constarà el número de kilos que ven, preu i època màxima que podrà portar-lo". *Projecte per a la compra de blats durant l'any econòmic 1921-1922. Lo Sindicat*, 20, agost 1921, p. 7.

58. VIDAL DE MONTPALAU, Ramon "El Sindicat de Cervera i el Sindicat de fariners", *Lo Sindicat*, n. 7, maig 1920, p. 1.

-inaugurada oficialment el 12 de novembre de 1922⁵⁹ - les discrepàncies amb el Sindicat de Fariners augmentarien considerablement, i la campanya per part d'alguns fabricants de farina contra el Sindicat per tal que els forners no comprassin les seves farines es feu cada vegada més intensa. El discurs d'aquests fabricants consistia en explicar que el Sindicat arruinaria als forners, que era el seu enemic i que per dignitat i companyerisme no havien de comprar al Sindicat de Cervera; afirmacions a les quals el SACC responia recordant les anteriors accions del Sindicat de Fariners: "...però senyors meus, com podeu atrevir-vos a dir aixó quan encara no fa quatre anys i és fresc a la memòria de tots aquell famós i per a vosaltres tant anyorat temps de la 'tassa' que al forner li feieu prendre per farina qualsevol porqueria, que li feieu donar els quartos per endavant i encara tenia que besar-vos els peus! Que us creieu que els forners no s'en recorden de que vareu fer-los antipàtics davant del poble atribuïnt-los que ells tenien la culpa de que el pagés tingués de vendre el blat barato i comprar el pa car? Francament, la vostra campanya demostra o que feu molt tontos als forners o... és qüestió de 'cutis'"⁶⁰. El mateix Vidal de Montpalau, en un dels seus articles apuntava que "de llicó podria servir i ben clara si estudiar vol-

59. Les autoritats que assistiren a l'acte foren diverses. De la narració de la festa realitzada per la revista del Sindicat n'extreiem: "Després de l'ofici, els Srs. Bisbe, Governador, Ajuntament, Junta de govern del Sindicat, junt amb altres personalitats i acompanyats d'una gentada immensa i precedits de la música de regiment es dirigiren en incorporació cap al Sindicat per a procedir a l'inauguració i benedicció de la fàbrica de farines, i on varen ésser rebuts per son president honorari l'Exm. Comte de Lavern. El Sr. Bisbe va beneir primer l'edifici des de l'exterior i passà després dintre, va anar beneint les diferents sales, maquinària i sitges recorrent després les demés dependències de la fàbrica quedant tots admirats de l'esplendidesa i grandiositat de l'instal·lació. La gentada que omplia la fàbrica, privà de que's poguessin posar en marxa les màquines per por de ocasionar desgràcies. Menstres durà la visita, la música de regiment amb la Principal de Palamós instal·lades al pati del Sindicat varen alternar tocant boniques peces que animaven força la festa. A l'hora assenyalada es celebrà en una de les sales del magatzem de farines, el banquet en honor de les autoritats assistents a l'acte. Presidí el Sr. Bisbe de Solsona qui tenia a la seua dreta al Sr. Governador Civil, Alcalde de Cervera, Diputat Sr. Riu, Sr. Graells, President del Sindicat, President de la Cambra Agrícola Provincial, Sr. Bach del Institut de Sant Isidre, Sr. Valls. A l'esquerra es sentaren el Sr. Comte de Lavern, Diputat provincial Sr. Xuclà, Senador Sr. Matheu, Capità de la Guarda Civil, Sr. Ecòmon, els Enginyers de la Mancomunitat senyors Pi i Sunyer, Randé i Daneo, representants de l'Ajuntament i altres. Assistiren al banquet una representació de la Panificadora de Sarrià i del Forn Colectiu de Barcelona, Sindicat Agrícola de Guisona, Federació del Pla de Bages i molts altres Sindicats, Banca Arnús i altres. Enviaren la seua adhesió: el Ministre de Foment, el Director general d'Agricultura qui havia delegat al Sr. Governador Civil, el President de la Mancomunitat, el Marqués d'Alonso Martínez, el Diputat a Corts senyor Marsans, el provincial Sr. Agelet, el president de l'Associació General de Ganaders, Sindicat de Caldes de Montbui, Cambra Oficial de Reus, Sindicat del Priorat, Federació Catòlica de Lleida, Sindicat de Balaguer, Sindicat Agrícola de Mallorca i Sindicat de Sant Gregori de Girona". *Lo Sindicat*, 35, novembre 1922, ps. 5-6.

60. *Lo Sindicat*, 30, juny 1922, ps. 1-2.

guessin, que a Cervera o millor dit encara al Sindicat, és on se paga el blat més car i es ven el pa més barat de la província de Lleyda i potser d'Espanya. Que els adobs tenen, des de que hi ha el Sindicat, el preu més baix amb la seguretat del grau. Que al Sindicat igual preu trèu dels gèneres el pobre que el ric, que igual es tracta al que té de vendre per necessitat que per gust i tantes altres coses podriem dir que el desmemoriat pagés necessitat apendre, que fariem aquestes ratlles inacabables"⁶¹.

La fàbrica del Sindicat disposava de "tots els avenços moderns i totes les demés ajustades i avençades maquinàries relacionades amb la fabricació de farines (...) dient-se que és la que pot moldre més blat que cap altra d'Espanya, essent el seu rendiment de 40 000 kilos diaris de producció i amb condicions de obtindre un variat treball que podrien dar-se en cas de convindre, moltes diferents classes de farines i també de trits i sempre amb bones seguretats"⁶².

L'activitat de la fàbrica de farines s'incrementava ràpidament i al balanç de l'any 1922 ja reflectia que la fàbrica donava un bon rendiment econòmic i que els productes que s'hi elaboraven eren acceptats positivament pel mercat⁶³. Aquesta situació favorable es va interrompre amb el desastre que va succeir la matinada del 7 d'agost de 1923, quan es va incendiar la fàbrica de farines. Efectivament, l'incendi de la farinera del Sindicat suposaria un retrocés en la seva evolució i marcaria l'inici d'una nova etapa que estaria marcada per la recuperació de l'edifici i per les diverses dificultats que l'incendi va comportar. L'incendi també va suposar el deteriorament de les relacions amb el Sindicat de Guissona, ja que aquest tenia farina i restes de moltes als locals del SACC el dia de la catàstrofe. En la liquidació feta amb les companyies asseguradores (La Catalana, la Unión y Fenix Español i Phoenix Assurance) després dels peritatges, aquestes companyies pagaren 162.013,55 ptes. pels edificis;

61. VIDAL DE MONTPALAU, Ramon. "Sant Bastó", *Lo Sindicat*, 33, octubre 1922, ps. 3-4.

62. Fragment extret del diari de Lleida *El Ideal*. Vegeu *Lo Sindicat*, 29, maig 1922, p.3.

63. "Malgrat les insidioses campanyes de que parlaven en el nombre passat que contra nosaltres empleen alguns fabricants de farines, avui podem ja participar a nostres socis, que els nostres productes es passeigen orgullosos per tot Catalunya i fora d'ella; però sobre tot per la capital, per Barcelona, on ja quasi no queda cap casa d'importància que no hagi provat i estiguen satisfets de la farina del Sindicat de Cervera". *Lo Sindicat*, 31, juliol 1922, p. 4.

368.543,50 ptes. per la maquinària i 87.399, 55 per les existències. De totes maneres, la resposta no es faria esperar, i en la Junta de Govern del 26 d'agost ja s'informava que s'oferia a l'arquitecte de Barcelona, en Josep Plantada, la direcció de les obres de reconstrucció; les quals finalitzarien l'11 de març de 1924.

Les diverses situacions que afectarien a la farinera del Sindicat durant els primers anys de funcionament, quedarien immortalitzades en l'última pedra de la fàbrica de farines, col·locada -gràcies a una subscripció popular- el maig de 1930 en què hi diria: "En la matinada del dia 7 d'agost de 1923, les flames destruïen sobtadament aquest casal i aturaven la noble remor del treball que s'hi feia. Mig any després, el dia 11 de març de 1924, refet el Casal, l'eixam retornat al rusc, la pagesia n'era novament mestressa i senyora, i la cançó confiada del treball recomençava"⁶⁴.

Conclusions

Els efectes de la crisi agrària de finals del segle XIX requerien la resposta d'una pagesia interessada en superar les dificultats que aquesta va comportar. A Catalunya, com en d'altres indrets de l'estat, bona part de les aspiracions del sector agrari es canalitzarien a través d'un associacionisme agrari que es convertiria en un instrument modernitzador de l'agricultura. Un moviment que prendria una doble forma, la de la petita pagesia i la dels grans propietaris; que mantenint els seus interessos de classe, s'organitzarien per fomentar el desenvolupament de l'agricultura catalana. Efectivament, aquesta crisi agrària es convertiria en l'element dinamitzador d'un associacionisme pagès que tenia les seves arrels amb el sorgiment de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre a meitat segle XIX, però que posteriorment es desenvolupà entorn un associacionisme reformista, revolucionari i a través d'algunes fórmules interclassistes.

A la Segarra, les bases de l'associacionisme pagès també les hem de cercar amb la creació de la sotsdelegació de l'IACSI al 1861. Tanmateix,

64. *Lo Sindicat*, 122, maig 1930, p. 1.

el veritable desenvolupament del sindicalisme agrari està directament vinculat a la crisi de finals de segle. A Cervera al 1905 es crearia la Cambra Agrícola Oficial de la Segarra i l'Urgell, i aquesta es convertiria en punt de partida del 'Sindicat de Cervera i sa Comarca' (1918) pel fet que no va saber representar i actuar en favor de la pagesia comarcal, molt preocupada pels preus del blat que s'imposaven des del Govern i per l'actuació dels Sindicats de Fariners. No obstant això, el sorgiment del SACC no seria una conseqüència directa de la crisi de finals del segle XIX, sinó que estaria vinculat a la protesta pagesa vers la política agrària que aleshores estava portant a terme el Govern espanyol. Davant d'aquesta situació, molts pagesos de la comarca de la Segarra i d'altres de veïnes, s'uniren entorn el Sindicat de Cervera per defensar els seus interessos i fomentar la modernització de l'agricultura de la comarca, que a l'ensem havia de contribuir a la millora de llurs condicions de vida.

Efectivament, durant els primers anys de la seva existència, el SACC lluitaria contra els preus que imposava el govern i contra el monopoli del Sindicat de Fariners. Per aquest motiu, construiria una fàbrica de farines i compraria diversos forns amb l'objectiu de completar tot el procés en l'elaboració del pa. De totes maneres, els serveis que oferia el Sindicat als seus associats eren diversos, i d'aquesta manera s'acomplia l'objectiu general d'afavorir i defensar la propietat rústica.

En realitat, l'actuació del Sindicat de Cervera va centrar-se entorn la venda de la producció; la compra d'adobs i llavors; el foment del crèdit agrícola i de la societat d'assegurances d'animals. Tanmateix, el paper desenvolupat al voltant de la difusió de les millores tècniques, del foment de la instrucció agrícola i de l'associacionisme agrari va ser molt important; i va coincidir amb un període en que augmentaren els rendiments de la producció dels cereals. Certament, l'augment de la productivitat agrícola dels primers decennis del segle XX estaria relacionat amb una creixent utilització de nous imputs productius⁶⁵; i en aquest sentit, l'actuació del Sindicat de Cervera va orientar-se definitivament vers l'aplicació d'aquests nous coneixements i productes

65. Vegeu GARRABOU, Ramon i altres. "Potencialidad productiva y...

al camp; element que contribuiria notablement a la transformació i modernització de l'agricultura comarcal.

Bibliografia

- ARRIBAS MACHO, José M. "El sindicalismo agrario: un instrumento de modernización de la agricultura" a *Historia social*, 4. Centro de la UNED Alzira-Valencia, 1989, ps. 33-52.
- BALCELLS, Albert. *El problema agrari a Catalunya. La qüestió rabassaire (1890-1936)*. La Llar del Llibre, Barcelona, 1983.
- BARRULL PELEGRÍ, Jaume. *Les comarques de Lleida durant la segona República (1930-1936)*. L'Avenç, Barcelona, 1986.
- CAMINAL BADIA, Montserrat. "Activitats agronòmiques de l'IACSI per a la regeneració de l'agricultura catalana del vuit-cents" a *Revista de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre* (Monografia històrica del 140 aniversari). Barcelona, 1992, ps. 17-28.
- "La fundació de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre: els seus homes i les seves activitats (1851-1901)" a *Recerques*, 22. Curial, Barcelona, 1989.
- L'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (1851-1901)*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, setembre 1979.
- CASANOVAS PRAT, Josep. "L'associacionisme agrari a Osona (1903-1939). Transformació i conflictivitat al camp osonenc contemporani" a *Estudis d'Història Agrària*, 10. Curial, Barcelona, 1994, ps. 85-104.
- DALMASES Y DE MASSOT, Fausto. *Guia Histórico-descriptiva de la ciudad de Cervera*. Imprenta de José Antonio Valentí, Cervera, 1890.
- El Sindicat. Portaveu del Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca. 1919-1933*.
- FONTANA LÁZARO, Josep. *Cambio económico y actitudes políticas en la España del Siglo XIX*. Ariel, Barcelona, 1973.
- GARRABOU SEGURA, Ramon. "El camp català als segles XIX i XX" a DD.AA. *Estructura social i econòmica del camp català*. La Magrana, Barcelona, 1983, ps. 105-124.
- "La conflictivitat pagesa a Catalunya i al País Valencià a l'època contemporània" a *Miscel·lània d'homenatge a Josep Benet*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1991, ps. 81-111.
- "La crisi agrària espanyola de finals del segle XIX: Una etapa del desenvolupament del capitalisme" a *Recerques*, 5. Ariel, Barcelona, 1975, ps. 103-216.
- "La historiografia de la crisis: resultados y nuevas perspectivas" a *La crisis agraria de fines del siglo XIX*. Crítica, Barcelona, 1988, ps. 7-34.
- GARRABOU, Ramon; PASCUAL, Pere; PUJOL, Josep i SAGUER, Enric. "Potencialidad productiva y rendimientos cerealícolas en la agricultura catalana contemporánea (1820-1935)" a *Noticario de Historia agraria*, 10. Universidad de Murcia, 1995, ps. 89-130.

- GARRABOU, Ramon i PUJOL, Josep. "El canvi agrari a la Catalunya del segle XIX" a *Recerques*, 19. Curial, Barcelona, 1987, ps. 35-83.
- GARRABOU, Ramon; PUJOL, Josep; COLOMÉ, Josep; SAGUER, Enric. "La crisi finisecular i la recomposició del món rural a Catalunya" a *Recerques*, 26. Curial, Barcelona, 1992, ps. 107-132.
- GARRIDO HERRERO, Samuel. "El cooperativisme segons l'Església. Els inicis del sindicalisme catòlico-agrari a Espanya" a *Recerques*, 30. Curial, Barcelona, 1994, ps. 69-85.
- GAVALDÀ TORRENTS, Antoni. "El cooperativisme agrari català" a *l'Avenç*, 134. Barcelona, 1990, ps. 26-29.
- "La implantació i consolidació de la Federació Agrícola Catalano-Balear a les comarques de la demarcació de Tarragona (1905-1928)" a *Revista de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre* (Monografia històrica del 140 aniversari). Barcelona, 1992, ps 85-96.
- L'associacionisme agrari a Catalunya. El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988*. Institut d'Estudis Vallencs, Valls, 1989.
- GIRALT, Emili. "L'Agricultura" a *Història Econòmica de la Catalunya Contemporània*, 2. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1990.
- "L'agricultura i el món rural entre el 1900 i 1936" a *Història de Catalunya*, 6. Salvat, Barcelona, 1978, ps. 14-29.
- "La Segarra" a *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, 10. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1994.
- LLOBET PORTELLA, Josep M. "La Constitució del Sindicat agrícola de Cervera i sa Comarca" a *Cent episodis de la història de Cervera*. Diputació de Lleida, 1992, ps. 292-294.
- MAYAYO ARTAL, Andreu. *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya 1893-1994*. Afers, Catarroja, 1995.
- "El cooperativisme agrari: un moviment dual" a MIR CURCÓ, Conxita (ed.). *Actituds polítiques i control social a la Catalunya de la Restauració (1875-1923)*. Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1989.
- El naixement del moviment cooperatiu a la Conca de Barberà" a *Estudis d'Història Agrària*, 5. Curial, Barcelona, 1985, ps. 133-155.
- "Geografia del sindicalisme agrari" a *l'Avenç*, 134. Barcelona, febrer 1990, ps. 16-25.
- PLANAS MARESMÀ, Jordi. *Catalanisme i agrarisme. Jaume Maspons i Camarasa (1872-1934: escrits polítics*. Eumo, Vic, 1994.
- "Els propietaris i l'associacionisme agrari a Catalunya" a *l'Avenç*, 171. Barcelona, juny 1993, ps. 32-55.
- L'associacionisme agrari català al primer terç del segle XX. Un exemple comarcal: la Cambra Agrícola del Vallès (1901-1935)" a *Recerques*, 25. Curial, Barcelona, 1992, ps 139-157.
- Propietaris organitzats. Estudi de la Cambra Agrícola del Vallès (1901-1935)*. Ajuntament de Granollers, 1991.

- PONT FARRÉ, Miquel. "El Sindicat Agrícola de Cervera" a *Guia Històrica de Cervera. Dels orígens als nostres dies*. Centre Municipal de Cultura, Cervera, 1993, ps. 99-100.
- POMÉS VIVES, Jordi. *Les 'Mataró's Potatoes' i el cooperativisme agrari al Maresme (1903-1939)*. La Federació de Sindriats Agrícoles del Litoral. Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró, 1991.
- PUJOL ANDREU, Josep. "Activitat agrària i creixement econòmic, el cas català" a *Revista de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre* (Monografia Històrica del 140 aniversari). Barcelona, 1992, ps. 10-16.
- "Les crisis de malvenda del sector vitivinícola català entre el 1892 i el 1935" a *Recerques*, 15. Curial, Barcelona, 1984, ps. 57-78.
- Reglament del Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca*. Estampa d'en C. Feyto Valero, Barcelona, 1920.
- TELLO, Enric. *Cervera i la Segarra al segle XVIII*. Pagès editors, Lleida, 1995.
- TRIBÓ TRAVERIA, Gemma. "El Sindicat Agrícola de Sant Boi de Llobregat (1909-1939)" a *Estudis d'Història Agrària*, 10. Barcelona, 1994, ps. 105-123.
- VICEDO i RIUS, Enric. "De la 'Cofradía de Labradores' a los sindicatos-cooperativas. Génesis de la alternativa de los hacendados, formas de asociación y resistencia campesina en la Catalunya Occidental". Lleida, 1995, (treball mecanografiat pel VIIIè Congrés d'Història Agrària, Baeza 31 maig-3 juny).
- "L'associacionisme pagès a les terres de Ponent: Un tema per a l'estudi" a *Revista de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre*, (Monografia històrica del 140 aniversari), Barcelona, 1992, ps. 58-63.

Apèndix documental

Text 1: Proclama precursora del Sindicat de Cervera que convoca als pagesos de la comarca a una reunió el 22 de setembre de 1918⁶⁶.

"ALS PAGESOS DE BONA VOLUNTAT"

No esteu cansats de portar la carga i de que a la vostra esquena vagin tots bé? No us fa obrir els ulls la forma en que se'ns tracta? No sentiu dir la forma en que van defensar-se els pagesos del Camp de Tarragona i de tot arreu? Voléu encara que se us pegui més per fer-vos entrar en raó? No us sentiu capaços per administrar-vos els vostres béns? Nò veiéu sortir un núvol que ens portarà una pedregada, fent-nos malbé la collita que ja semblava teníem segura a casa? No veiéu que aquesta pedregada ja'ns esguerra la collita de l'any vinent i altres? Penseu-ho bé i decidiu-vos aviat, puix varies són les causes que ens hi obliguen.

La constitució del Sindicat de farines en cada província, ens posa als pagesos en situació molt desigual, per la venda dels suats productes que ens dona la terra, puix ens obliga a pensar que es pugui abusar d'aquest monopoli, quan la necessitat ens obligui a la venda.

La prohibició governativa de treure blat de la província (que sembla no afecta a les farines) posa en clar en qui redundarà el benefici i no és necessari ésser un economista per conèixer l'efecte de la por, al mercat.

La relació del preu del blat (taxa) amb el de la farina, deixa veure el benefici que queda als fariners, puix a part de les mescles que poden fer-hi, dóna en números el següent resultat: Preu de 100 quilos de blat, 50 pessetes (quan li paguin). Preu de 100 quilos de farina, 70 pessetes. Farina que poden treure de 100 quilos de blat, 75 quilos. Preu de 75 quilos de farina, 52,50 pessetes. Despulses per la moltura. Preu de les despulses, el que li dongui la gana. Total 2,50 pessetes i les despulses a favor dels pobres fariners.

Les guies de circulació, amb els gastos i perjudicis que ocasionen, màxim quan el pagès resideix fora la capital del districte, els elevats preus (que al

66. Extret de *Lo Sindicat*, 100, maig 1928, ps. 24-26.

menys han triplicat) d'adobs, jornals, trastes, animals de treball i tota mena de comestibles (puix no pot passar de pa sol, encara que estalvia molt) ens posa en situació molts apurada, encara que altra cosa sembli, puix de no haver contribuït la Providència amb bones anyades, desautoritzant les barbaritats del que volen i poden aniquilar-nos, avui l'estat podria vanagloriar-se de posseir unes immenses extensions de terra on podria fer proves pràctiques sobre els beneficis i ventatges del cultiu de la terra.

L'afirmació llençada a quatre vents amb l'intenció de fer-nos més aborribles, de que explotem la fam nacional, fent de la nostra classe humil, honrada i soferta (potser massa) com és, en una classe de egoïstes, avars, sense consciència i butxins de la pàtria i terra que estimem més que a nosaltres mateixos, que posem els nostres estalvis, quan en fem, per embellir-la, que és la dipositària de les nostres suors, que és testimoni de les nostres penes i sobresalts, que és part integral de nostra vida. A nosaltres se'ns demana patriotisme i sacrificis, quan no sabem fer altra cosa? No sembla el més llògic, com a explotadors que se'ns diu, procedíem a la venda del bestiar de treball, grans de sembra i pinço, i deixéssim les terres que reposin, en espera de millors temps?

No sembla que amb aquest feix de disposicions tan desordenades, se'ns hi pugui obligar.

No és la justícia, la igualtat davant la llei? Doncs perquè s'ha contingut tant com s'ha pogut l'alça del blat i s'ha deixat en llibertat tot el demés? Perquè es dona aquesta corda als fariners i companyia, perquè puguin escanyar-nos? Perquè es troben barcos per fer venir blat estranger que competeixi amb el nacional i no en troben per fer venir fosforita, amoniac i nitrats per poguer-los produir aquí? Perquè anys enrera el nostre ofici era la burla de tothom, i avui se'ns pren els fruits dels nostres treballs?

Perque saben amb qui tracten, perque coneixen la nostra flaca, perque saben que no som capaços més que de callar.

Què s'imposa fer davant d'això? Els nostres enemics ens ho ensenyen. Unir-nos. Tractar de potència a potència. Enfront a un sindicat de compradors, un sindicat de venedors. Que no pot sortir blat, que no surti pa ni farina. Que se'ns demana que sembrem perquè no falti pa, que se'ns dongui medis i no un dogal per escanyar-nos, i bones paraules per enganyar-nos.

A pagesos si no'ns unim i prompte! Quan voldrem ja no hi serem a temps. De un a un se'ns atropellarà a tots. Els fariners ja no voldran moldre pel nostre consum, puix els sortirà més a compte l'intervingut.

Propietaris: penseu que si vé l'incautació sereu els primers de rebre, puix pagareu mes el treball.

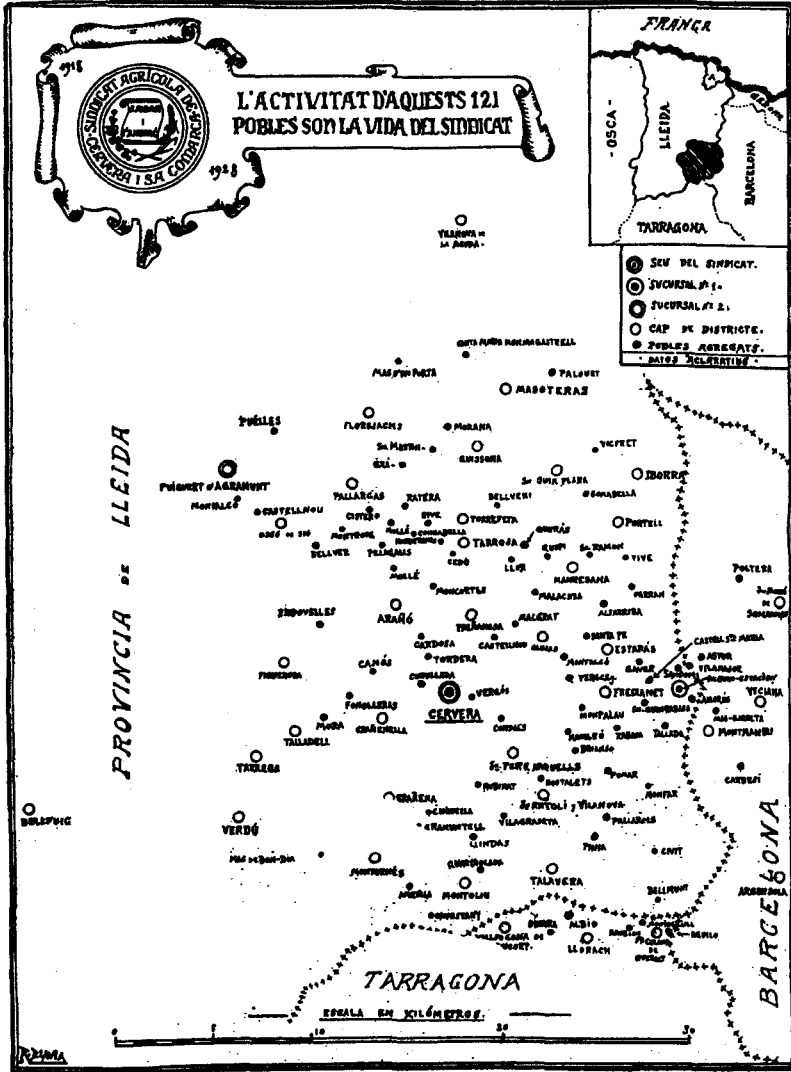
Masovers, parcers i petits propietaris, si la necessitat us obliga a vendre, teniu el cap damunt del piló.

Jornalers, si la terra no dóna, no teniu més remei que emigrar...

Però no; no és això el que deu fer-se. La nostra missió és més elevada. Devem sembrar per evitar dies molt tristos per Espanya, però al mateix temps devem unir-nos per poder-nos defensar, perquè l'unió fa la força, i si ens unim temim guanyat el plet, evitarem la nostra ruïna i evitarem dies molt tristos per nostra estimada pàtria. A l'objecte de protestar contra els poders públics, contra la manera que se'ns tracta, unim la nostra veu a les demés comarques agrícoles d'Espanya, que han fet el mateix, i al mateix temps posar els fonaments d'un sindicat que respongui a les nostres necessitats presents i venideres, se us convida a tots a la REUNIÓ MAGNA que tindrà lloc, el dia 22 del corrent, a les vuit i mitja del matí, al 'Teatre Principal', de Cervera.

Us demanen vostra assistència i ajuda, vostres companys: Josep Salvadó, Prenyanosa; Miquel Farré, Tarroja; Pere Antonijuan, Torrefeta; Ramon Roca, Sedó; Francisco Tarragó, Hostafranchs; Ramon Sala, Sant Martí; Joan Cucurull, Florejachs; Ramon Jové, Pallargues; Josep Cos, Mora; Jaume Salvadó, Granyena; Jaume Niubó, Gramuntell; Francisco Porta, Montoliu; Romà Bosch, Rubinat; Joan Companys, Talavera; Ramon Gabarró, Pallarols; Ramon Salat, Freixanet; Jaume Viñas, Iborra; Joan Balsell, Santa Fe; Josep Raich, Bergós; Ramon Vidal, Monpalau.

Quadre 1.- Distribució geogràfica de l'obra del sindicat.

Font: El Sindicat. Portaveu del Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca, 100, Cervera a 15 de maig de 1928.

Quadre 2.- Els membres de la junta de govern del Sindicat (1919-1931).**Any 1919**

Junta Constituient: Josep Salvadó, Francisco Gusart, Joan Companys, Francisco Casamitjana, Ramon Salat, Pere Antonijoan, Josep Raich, Josep Gomá, Ramon Jové, Francisco Tarragó i Joan Gomá; **Gerent:** Ramon Vidal (en aquesta primera Junta no hi havia cap membre resident a Cervera).

Any 1920

President honorari: Pere Grau Maristany (Conde Lavern); **President:** Josep Salvadó; **Vice-President:** Felicià Solsona; **Censor:** Joan Companys; **Tresorer:** Francisco Casamitjana; **Secretari:** Ramon Salat; **Vocals:** Francisco Gussart, Josep Raich, Francisco Tarragó, Ramon Jové, Joan Gomà, Josep Gomà, i Pere Antonijuan; **Gerent:** Ramon Vidal.

Any 1921

President honorari: Pere Grau Maristany (Conde Lavern); **President:** Ramon Graells; **Vice-President:** Jaume Trilla; **Censor:** Felicià Solsona; **Tresorer:** Joan Companys; **Secretari:** Ramon Salat; **Vocals:** Francisco Tarragó, Ramon Jové, Josep Raich, Tomàs Termens, Anton Falip, Josep Segura i Josep Salvadó; **Gerent:** Ramon Vidal.

Any 1922

President: Ramon Graells; **Vice-President:** Josep Lluelles; **Censor:** Domingo Puig; **Tresorer:** Josep Cós; **Secretari:** Anton Brufau; **Vocals:** Magí Solé, Josep Salvadó, Anton Falip, Jaume Trilla, Tomàs Termens, Josep Segura i Jaume Salvadó; **Gerent:** Ramon Vidal.

Any 1923

President honorari: Pere Grau Maristany (Conde Lavern); **President:** Josep Lluelles; **Vice-President:** Domènec Puig; **Tresorer:** Josep Llort; **Censor:** Magí Solé; **Secretari:** Anton Brufau; **Vocals:** Josep Recasens, Ramon Bosc, Jaume Salvadó, Josep Cos, Ramon Graells, Josep Trullols, Francisco Falip i Josep Ma.Cases; **Gerent:** Ramon Vidal.

Any 1924

President: Josep Lluelles; **Vice-President:** Josep Recasens; **Tresorer:** Josep Llort; **Censor:** Josep Mercé; **Secretari:** Josep Serra; **Vocals:** Ramon Torné,

Josep Trullols, Ramon Costa, Francisco Falip, Josep Comorera, Ramon Bosch, Cosme Sallarés i Josep Ma. Cases; **Gerent:** Ramon Vidal.

Any 1925

President: Josep Lluelles; **Vice-President:** Ramon Salat; **Tresorer:** Ramon Costa; **Censor:** Josep Creus; **Secretari:** Josep Serra; **Vocals:** Josep Novell, Anton Vicents, Josep Mercé Gual, Josep Comorera, Ramon Torné, Cosme Sallarés, Josep Mercé Jaume i Salvador Llovet; **Gerent:** Ramon Vidal.

Any 1926

President: Josep Lluelles; **Vice-President:** Ramon Salat; **Tresorer:** Anton Vicents; **Censor:** Domènec Tarruella; **Secretari:** Josep Serra; **Vocals:** Josep Mercé, Marian Boldú, Salvador Llobet, Josep Novell Castellá, Felip Palou, Josep Novell Roca i Jaume Ribera; **Gerent:** Ramon Vidal.

Any 1927

President: Josep Lluelles; **Vice-President:** Joan Camps; **Tresorer:** Felip Palou; **Censor:** Domènec Tarruella; **Secretari:** Josep Serra; **Vocals:** Jaume Ribera, Francisco Abadal, Ramon Torné, Sebastià Solá, Josep Novell, Marian Boldú i Anton Fonoll; **Gerent:** Ramon Vidal.

Any 1928

President: Josep Lluelles Padrós; **Vice-President:** Joan Camps Torné; **Tresorer:** Francesc Abadal Mercé; **Censor:** Domingo Giralt Puig; **Secretari:** Josep Serra Mateu; **Vocals:** Josep Anguera Poblet, Ramon Torné Turull, Pere Raich Foix, Anton Fonoll Capdevila, Sebastià Sala Trullols, Ramon Rius Muxench i Ramon Camps Matons; **Gerent:** Ramon Vidal.

Any 1929

President: Josep Lluelles Padrós; **Vice-President:** Josep Queralt Marimón; **Tresorer:** Pere Raich Foix; **Censor:** Domènec Giralt Puig; **Secretari:** Josep Serra Mateu; **Vocals:** Josep Graells Bacardí, Joan Creus Valls, Magí Albareda Costa, Josep Anguera Poblet, Ramon Rius Muxench, Ramon Camps Matons i Magí Solé Porta; **Gerent:** Ramon Vidal.

Any 1930

President: Josep Lluelles; **Vice-President:** Josep Queralt; **Tresorer:** Josep Puig Aldabó; **Censor:** Josep Graells; **Secretari:** Tomàs Navarro; **Vocals:** Magí Solé, Francisco Aldomà, Magí Albareda, Vicens Parés, Joan Carbonell, Francisco Foix i Josep Creus; **Gerent:** Ramon Vidal.

Any 1931

President: Josep Puig Aldabó; **Vice-president:** Jaume Carbonell Esteve;
Tresorer: Joan Colom Fa; **Censor:** Francisco Foix Turull; **Secretari:** Tomàs Navarro; **Vocals:** Josep Brufau, Francisco Aldomà, Francisco Anglerill, Josep Turull, Vicens Parés i Joan Carbonell; **Gerent:** Ramon Vidal.

Font: Elaboració pròpia a partir dels extractes de les actes de les Juntes de Govern, publicades a la revista del Sindicat (1919-1931).

